

ἡμέρη τὴν καταπλαστὺν γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραί.
 76 Ζεινικοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς χρᾶσθαι φεύγουσι,
 μήτε τέων ἄλλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ καὶ ἥκιστα, ὡς διέδεξαν
 Ἀναχάρσι τε καὶ δεύτερα αὐτίς Σκύλη. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀνά-
 χαρσις, ἐπεῖτε γῆν πολλὴν θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ'
 5 αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἦθεα τὰ Σκυθέων, πλέων
 δι' Ἑλλησπόντου προσίσχει ἐς Κύζικον καὶ, εὔρε γὰρ τῇ Μητρὶ
 τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνοὺς ὀρτὴν κάρτα
 μεγαλοπρεπέως, εὔξατο τῇ Μητρὶ ὁ Ἀναχάρσις, ἦν σῶς καὶ
 ὑγιῆς ἀπονοστήσει ἐς ἑωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταῦτά κατὰ
 10 ὥρα τοὺς Κυζικηνοὺς ποιεῦντας καὶ παννυχίδα στήσειν. Ὡς
 δὲ ἀπικετο ἐς τὴν Σκυθικὴν, καταδύς ἐς τὴν καλεομένην
 Ὑλαίην (ἡ δ' ἔστι μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλήιον δρόμον, τυγχάνει
 δὲ πᾶσα ἐοῦσα δενδρέων παντοίων πλέη), ἐς ταύτην δὴ κατα-
 15 δύς ὁ Ἀναχάρσις τὴν ὀρτὴν ἐπετέλεε πᾶσαν τῇ θεῷ, τύμπανόν
 τε ἔχων καὶ ἐκδησάμενος ἀγάλματα. Καὶ τῶν τις Σκυθέων
 καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλεῖ
 Σαυλίῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπικόμενος ὡς εἶδε τὸν Ἀναχάρσιν
 ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. Καὶ νῦν ἦν τις
 εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὐ φασι μιν Σκύθαι γινώσκειν,
 20 διὰ τοῦτο ὅτι ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεινικοῖσι
 ἔθεσι διεχρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τύμνεω τοῦ Ἀριαπειθεὸς
 ἐπιτρόπου <γενομένου>, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρσου τοῦ Σκυθέων
 βασιλέος πάτρων, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου τοῦ Λύκου τοῦ
 Σπαργαπέθεος. Εἰ ὦν ταύτης ἦν τῆς οἰκίης ὁ Ἀναχάρσις,
 25 ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανόν· Ἰδανθύρσος γὰρ ἦν παῖς
 Σαυλίου, Σαύλιος δὲ ἦν ὁ ἀποκτείνας Ἀναχάρσιν.
 77 Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων
 λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλέος Ἀναχάρσις
 ἀποπεμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο, ὅπισω τε
 ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα Ἕλληνας πάντας
 5 ἀσχόλους εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην πλὴν Λακεδαιμονίων,
 τούτοισι δὲ εἶναι μόνουσι σωφρόνως δοῦναί τε καὶ δέξασθαι

prospețime strălucitoare.

Și scitiî se feresc cumplit de obiceiuri străine³⁰⁵, și de datinile 76
 altor neamuri, dar mai cu seamă de cele elinești, cum s-a dovedit
 [scitiî] cu Anacharsis³⁰⁶ și a doua oară, cu Skyles. Anacharsis, după
 ce-a cutreierat multe țări și a dat nenumărate dovezi de înțelep-
 ciune, s-a întors pe meleagurile scitice. Cum trecea cu corabia s
 prin Hellespont, s-a oprit la Cyzicos; fiindcă îi găsi pe locuitorii
 din Cyzicos ținând cu mare alai o sărbătoare în cinstea Mamei
 zeilor³⁰⁷, Anacharsis i-a făcut o făgăduință sfântă acestei zeițe,
 anume că, dacă se va întoarce teafăr și sănătos acasă la el, îi va
 aduce și el jertfe cum vedea că săvârșesc cyzicienii și va împămân- 10
 tani și o noapte de priveghere. Ajuns cu bine în Scitiia, afundându-se
 în așa-numita Hylaia (un ținut de-a lungul „Căii lui Ahile”, din în-
 tîmplare împădurit în întregime cu copaci de toate soiurile³⁰⁸) –
 intrând deci în inima codrului, Anacharsis ținu toată rînduiala
 sărbătorii în cinstea zeiței, avînd cu sine o tobă și niște statui 15
 mărunte atîrnate [pe piept]³⁰⁹. Un scit, văzându-l ce făcea, se duse
 de-l pări la regele Saulios; regele, mergînd și el pînă acolo, cum
 îl văzu pe Anacharsis cu ce se indeletnicește, trase cu arcul și-l
 ucise. Pînă și astăzi, dacă cineva întrebă de Anacharsis, scitiî
 răspund că nu-l cunosc, din pricină că a călătorit prin Ellada și a 20
 deprins obiceiuri străine. După câte am aflat eu de la Tymnes,
 epitropul³¹⁰ lui Ariapeithes, Anacharsis îi era unchi după tată lui
 Idanthysos, regele scitiilor; totodată, era fiul lui Gnuros al lui
 Lycos, al lui Spargapeithes³¹¹. Dacă, prin urmare, Anacharsis se
 trăgea din neamul acesta, să se știe că a murit de mîna fratelui 25
 său, căci Idanthysos era fiul lui Saulios - și tocmai acest Saulios
 este ucigașul lui Anacharsis.

Totuși, am auzit și o altă legendă, povestită de peloponesieni, 77
 că Anacharsis, trimis de regele scitiilor, ar fi ajuns să învețe în
 Ellada; când s-a întors acasă, ar fi spus în fața celui ce-l trimisese
 că toți elenii nu mai ostenesc însușindu-și tot felul de învățături,
 afară de spartani, dar că aceștia erau singurii în stare să vorbeas- s
 că și să răspundă cu măsură. Această poveste este însă curată

λόγον. Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπλασται ὑπ' αὐτῶν Ἑλλήνων, ὁ δ' ὦν ἀνὴρ ὡσπερ πρότερον εἰρέθη διεφθάρη.

78 Οὗτος μὲν νυν οὕτω δὴ [τι] ἔπραξε διὰ ξεινικά τε νόμοια καὶ Ἑλληνικάς ὁμιλίας· πολλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὕστερον Σκύλης ὁ Ἀριαπεῖθεος ἔπαθε παραπλήσια τούτῳ. Ἀριαπεῖθει γὰρ τῷ Σκυθέων βασιλείῃ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης· 5 ἔξ Ἰστρινηῆς δὲ γυναικὸς οὗτος γίνεται καὶ οὐδαμῶς ἐπιχωρίης, τὸν ἢ μήτηρ αὐτῆ γλῶσσαν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδαξε. Μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον Ἀριαπεῖθης μὲν τελευταῖον δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπεῖθεος τοῦ Ἀγαθύρσων βασιλέως, Σκύλης δὲ τὴν τε βασιλιήν παρέλαβε καὶ τὴν γυναικίκα τοῦ πατρός, 10 τῆ οὐνομα ἦν Ὀποῖη. Ἦν δὲ αὕτη ἢ Ὀποῖη ἀσπίς, ἔξ ἧς ἦν Ὀρικός Ἀριαπεῖθει παῖς. Βασιλεύων δὲ Σκυθέων ὁ Σκύλης διαίτη μὲν οὐδαμῶς ἠρέσκετο Σκυθικῆ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικά μᾶλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδεύσιος τῆς ἐπε- 15 παιδεύτο, ἐποίηε τε τοιοῦτο. Εὐτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων ἐς τὸ Βορυσθενεϊτέων ἄστν (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους), ἐς τούτους ὅκως ἔλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλίπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως ἔλθοι ἐς τὸ τεῖχος καὶ τὰς πύλας ἐγκλήσειε, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν λάβεσκε 20 ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα, ἔχων δ' ἂν ταύτην ἀγόραζε οὔτε δορυφόρων ἐπομένων οὔτε ἄλλου οὐδενός (τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον, μὴ τίς μιν Σκυθέων ἴδοι ἔχοντα ταύτην τὴν στολήν), καὶ τὰλλα ἐχράτο διαίτη Ἑλληνικῆ καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίηε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων· ὅτε δὲ διατρίψειε μῆνα ἢ πλεόν 25 τούτου, ἀπαλλάσσετο ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. Ταῦτα ποιεέσκε πολλάκις, καὶ οἰκία τε ἐδείματο ἐν Βορυσθενεῖ καὶ 79 γυναικίκα ἔγημε ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην. Ἐπειτε δὲ ἔδεε οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τοιῆσδε. Ἐπεθύμησε Διονύσῳ Βακχεῖῳ τελεσθῆναι· μέλλοντι δὲ οἱ ἐς χεῖρας ἀγεσθαι τὴν τελετὴν ἐγένετο φάσμα μέγιστον. Ἦν οἱ ἐν Βορυσθενεϊτέων τῆ πόλι οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελέως περιβολῆ, τῆς καὶ ὀλίγῳ τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, τὴν περίξ λευκοῦ

născocire de-a elenilor înșiși; omul nostru a pierit așa cum am arătat mai înainte.

Așa a pățimit Anacharsis din pricina obiceiurilor străine și a 78 legăturilor sale cu elenii; cu foarte mulți ani mai târziu, Skyles, fiul lui Ariapeithes, a avut aceeași soartă.

Ariapeithes, regele sciților, printre alți fii, l-a avut și pe Skyles. Pe acesta l-a născut o femeie din Istria³¹², și nu o băștinașă; chiar 5 mama lui l-a învățat limbă și carte elinească³¹³. După o bucată de vreme, Ariapeithes se sfârși, răpus de viclesugul lui Spargapeithes, regele agatirșilor. Skyles moșteni și domnia, și pe soția tatălui său³¹⁴, al cărei nume era Opoia. Opoia era din partea locului și îi născuse și ea lui Ariapeithes un fiu, pe Oricos³¹⁵. 10

Măcar că domnea peste sciți, lui Skyles nu-i era pe plac felul lor de trai, ci trăgea mai mult spre obiceiurile elinești, datorită educației în care fusese crescut. Iată ce obișnuia să facă. Ori de câte ori își mâna oastea de sciți spre cetatea borystheniților (borystheniții aceștia zic că sunt milesieni)³¹⁶, cum ajungea la ei, 15 Skyles își lăsa grosul oștirii la marginea orașului, iar el, după ce intra în cetate și [porunceal] să se închidă porțile, lepăda îmbrăcăminte scită și-și lua straie elinești; îmbrăcat ca un elen, se plimba prin piață, neînsoțit de străji sau de altcineva (între timp porțile erau bine păzite ca nu cumva vreunul din sciți să-l vadă în aseme- 20 nea veșminte); și în alte privințe trăia ca un elen și aducea zeilor jertfe după datinile elene. Când trecea o lună, sau mai bine, pleca, îmbrăcând iarăși straiele scite. Așa făcea adesea, ba își mai și durase un palat la Borysthenes, unde ținea și o soție pe care o luase de pe acolo. 25

Cum îi era scris să i se întâmple o nenorocire, ceasul rău s-a 79 ivit în următoarea împrejurare³¹⁷. Îi încolți dorința să fie inițiat în cultul lui Dionysos-Bacchus; tocmai se pregătea să înceapă ceremonia inițierii, când îi fu trimis un mare semn prevestitor. În cetatea borystheniților avea un palat mare și bogat, despre care am 5 pomenit și ceva mai înainte, împrejmuit de toate părțile cu sfincși și zgripțori de marmură albă. Pe acest palat Zeus își aruncă trăs-

λίθου σφίγγες τε καὶ γρύπες ἔστασαν· ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλος· καὶ ἡ μὲν κατεκῆ πάσα, Σκύλης δὲ οὐδὲν τούτου εἶνεκα ἤσσον ἐπέτελεσε τὴν τελετὴν. Σκύθαι δὲ τοῦ
 10 βακχεύειν περὶ Ἑλλήσι ὀνειδίζουσι· οὐ γὰρ φασὶ οἰκὸς εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τοῦτον ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. Ἐπεὶ δὲ ἐτελέσθη τῷ Βακχεῖῳ ὁ Σκύλης, διεπρήστευσε τῶν
 τις Βορυσθενεϊτέων πρὸς τοὺς Σκύθας λέγων· «Ἡμῖν γὰρ κατα- γελάτε, ὦ Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει
 15 νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβηκε, καὶ βακχεύει τε καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. Εἰ δὲ μοι ἀπιστέετε, ἔπεσθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δεῖξω.» Εἶποντο τῶν Σκυθῶν οἱ
 προεστεῶτες, καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενεϊτῆς λάθρη ἐπὶ πύργον κατέϊσε. Ἐπεὶ δὲ παρήιε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης
 20 καὶ εἰδὼν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποιήσαντο, ἐξελθόντες δὲ ἐσήμαινον πάση τῇ στρατιῇ τὰ
 80 ἴδοιεν. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλαυε ὁ Σκύλης ἐς ἡθεα τὰ ἑωυτοῦ, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὀκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρεω θυγατρὸς, ἐπανισ-
 τέατο τῷ Σκύλῃ. Ὁ δὲ μαθὼν τὸ γινόμενον ἐπ' ἑωυτῷ καὶ τὴν
 5 αἰτίην δι' ἣν ἐποιέετο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηίκην. Πυθό-
 μενος δὲ ὁ Ὀκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηίκην. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῷ Ἰστρῷ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρήικες,
 μελλόντων δὲ αὐτῶν συνάψειν ἔπεμψε Σιτάλκης παρὰ τὸν Ὀκταμασάδην λέγων τοιάδε· «Τί δεῖ ἡμέας ἀλλήλων
 10 πειρηθῆναι; Εἷς μὲν μεο τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δὲ μεο ἀδελφεόν. Σὺ δὲ μοι ἀπόδος τοῦτον καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι. Στρατιῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσης μήτ' ἐγώ.» Ταῦτά οἱ πέμψας ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο· ἦν γὰρ
 παρὰ τῷ Ὀκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλκεω πεφευγὼς [τοῦτον].
 15 Ὁ δὲ Ὀκταμασάδης καταινέει ταῦτα, ἐκδοὺς δὲ τὸν ἑωυτοῦ μῆτρων Σιτάλκῃ ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην. Καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο, Σκύλεω δὲ Ὀκτα-
 μασάδης αὐτοῦ ταύτη ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν. Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτω-

netul, și palatul arse până în temelii, dar, cu toate acestea, Skyles nu-și intrerupse inițierea.

Sciții îi invinuesc pe eleni pentru cinstirea lui Bacchus; ei spun 10 că este împotriva firii să-ți inchipui un zeu care să-i împingă pe oameni la nebunie³¹⁸.

După ce Skyles a fost inițiat în cultul bacchic, unul dintre borys- theniți se apucă să clevetească în fața sciților zicând: „Voi, sciților, ne luați în răs că ne lăsăm scoși din minți la praznicul lui Dionysos 15 și că zeul pune stăpânire pe noi; dar iată că acum zeul l-a prins în mreajă și pe regele vostru; și el s-a lăsat cuprins de vraja lui Bacchus și și-a pierdut mințile din pricina zeului. Dacă nu-mi dați crezare, urmați-mă, și am să vi-l arăt”. Fruntașii sciților se luară după el și borysthenitul, suindu-i pe furis pe un foișor, îi lăsa acolo. 20 Ceva mai târziu, când Skyles trecu cu ceata lui Dionysos și sciții îl văzură cuprins de nebunia sfântă³¹⁹ li se strânse inima de mâhnire. Plecând din oraș, spuseră întregii oștiri cele ce văzuseră.

Când, după cele întâmplate, Skyles s-a întors la viața sa 80 obișnuită, sciții, în frunte cu fratele său Octamasades, născut din fiica lui Teres³²⁰, s-au răscolat împotriva-i. Regele, dându-și seama de ce i se pregătește și din ce pricină se făceau toate acestea, fuge în Tracia³²¹. Octamasades, prinzând de veste, porni cu oastea im- 5 potriva Traciei. După ce ajunse pe malul Istrului³²², a fost întâmpinat de traci și, când era să se incingă o încăierare, Sitalkes trimise o solie la Octamasades și-i spuse așa: „La ce bun să ne măsurăm puterile? Tu ești fiul surorii mele și ții în puterea ta pe fratele meu³²³. Dă-mi-l înapoi pe fratele meu, iar eu ți-l dau pe Skyles. 10 Nici eu, nici tu să nu ne mai primejduim viața încercând norocul armelor”. Aceste vorbe i le trimise Sitalkes prin crainic. Într-adevăr, un frate de-al lui Sitalkes pribegise la Octamasades. Octamasades se învoi, îl dădu pe mâna lui Sitalkes pe unchiul său din partea mamei și-l dobândi în schimb pe fratele său Skyles. Luân- 15 du-și fratele cu sine, Sitalkes se îndepărtă, iar Octamasades îi tăie pe loc capul lui Skyles³²⁴. Cu atâta dârzenie țin sciții la datinile lor

- 20 μένοισι ξεινικοὺς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι.
- 81 Πλήθος δὲ τὸ Σκυθέων οὐκ οἶός τε ἐγενόμην ἀτρεκέως
 πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον·
 καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναι σφεας καὶ ὀλίγους ὡς Σκύθας
 εἶναι. Τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινον μοι ἐς ὄψιν. Ἔστι μεταξὺ
 5 Βορυσθένεός τε ποταμοῦ καὶ Ὑπάνιος χώρος, οὐνομα δὲ οἱ
 ἐστὶ Ἐξαμπαῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότερον τούτων μνήμην
 εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῷ κρήνην ὕδατος πικροῦ εἶναι ἀπ' ἧς
 τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὑπανιν ἄποτον ποιεῖν. Ἐν τούτῳ τῷ
 χώρῳ κεῖται χαλκήιον, μεγάθει καὶ ἐξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ στό-
 10 ματι τοῦ Πόντου κρητήρος, τὸν Πausανίης ὁ Κλεομβρότου
 ἀνέθηκε· ὃς δὲ μὴ εἶδέ κω τοῦτον, ὥδε δηλώσω· ἐξακοσίους
 ἀμφορέας εὐπετέως χωρεῖ τὸ ἐν Σκύθησι χαλκήιον, πάχος
 δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήιον ἐστὶ δακτύλων ἕξ. Τοῦτο ὦν
 ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπὸ ἀρδίων γενέσθαι. Βουλόμενον γὰρ
 15 τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὐνομα εἶναι Ἀριάνταν, <βουλό-
 μενον> τοῦτον εἰδέναι τὸ πλήθος τὸ Σκυθέων κελεύει μὲν
 πάντας Σκύθας ἄρδιν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ οἴστοῦ κομίσαι·
 ὃς δ' ἂν μὴ κομίση, θάνατον ἀπέιλεε. Κομισθῆναί τε δὴ χρῆμα
 πολλὸν ἀρδίων καὶ οἱ δόξαι ἐξ αὐτέων μνημόσυνον ποιήσαντι
 20 λιπέσθαι· ἐκ τούτων δὲ μιν τὸ χαλκήιον ποιῆσαι τοῦτο καὶ
 ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπαῖον τοῦτον. Ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλή-
 θεος τοῦ Σκυθέων ἤκουον.
- 82 Θωμάσια δὲ ἡ χώρα αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἢ ὅτι ποταμούς
 τε πολλῶν μεγίστους καὶ ἀριθμὸν πλείστους. Τὸ δὲ ἀποθωμάσαι
 ἄξιον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγάλθεος τοῦ πεδίου
 παρέχεται, εἰρήσεται· ἵχνος Ἡρακλέος φαίνουσι ἐν πέτρῃ
 5 ἐνεόν, τὸ ἔοικε μὲν βήματι ἀνδρός, ἔστι δὲ τὸ μέγαθος δίπηχυ,
 παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν.
- Τοῦτο μὲν νυν τοιοῦτό ἐστι, ἀναβῆσομαι δὲ ἐς τὸν κατ'
 ἀρχὰς ἢ αὐτῶν λόγον.
- 83 Παρασκευαζομένου Δαρείου ἐπὶ τοὺς Σκύθας καὶ περιπέμ-
 ποντος ἀγγέλους ἐπιτάξοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατόν, τοῖσι
 δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγνύναι τὸν Θρηϊκίον Βόσπορον.

și atât de aspru îi pedepsesc pe cei care deprind obiceiuri străine.

Cât să fie la număr neamul sciților - mi-a fost cu neputință să 81
 aflu întocmai; am auzit felurite vorbe despre numărul lor. Ca să
 fie numai sciți, ori ieșeau prea mulți la socoteală, ori prea puțini³²⁵.
 Totuși, un lucru mi-au arătat și mie să-l văd. Între fluviul Borys-
 thenes și Hypanis se întinde un petec de pământ, al cărui nume 5
 este Exampaïos, despre care am pomenit puțin mai înainte³²⁶,
 când am spus că aici se află un izvor cu apă amară care, vărsân-
 du-se în Hypanis, îi face apa rea de băut. În acest ținut este așezat
 un vas de bronz³²⁷ de șase ori mai mare decât craterul de la gura
 Pontului, pe care l-a închinat Pausanias, fiul lui Cleombrotos³²⁸. 10
 Pentru cine încă n-a văzut craterul din Pont, dau următoarele lă-
 muriri: în vasul de bronz de la sciți incap lesne șase sute de amfo-
 re³²⁹, iar bronzul este gros de șase degete. Vasul, după câte
 povestesc băștinașii, a fost făurit din vârfuri de săgeți. Vrând regele
 lor, pe nume Ariantas, să cunoască numărul sciților, a poruncit ca 15
 fiecare scit să aducă câte un vârf de săgeată³³⁰, cel care nu va
 aduce, va fi pedepsit cu moartea. S-a adus atunci o mare mulțime
 de vârfuri și regele a hotărât să facă un lucru vrednic de lăsat
 urmașilor spre amintirea lui: din vârfuri a turnat acest vas de bronz
 și l-a închinat [zeilor] în acest ținut, în Exampaïos. Atâta doar am 20
 aflat despre numărul sciților.

Țara sciților minunății nu are, afară de faptul că fluviile ei sunt 82
 cu mult cele mai mari și cele mai numeroase [din lume]. Voi mai
 adăuga ce este încă vrednic de mirare, pe lângă fluvii, și nesfârșita
 întindere a stepei: lângă fluviul Tyras, oamenii arată, întipărită pe
 o stâncă, urma piciorului lui Heracles³³¹, care seamănă cu o urmă 5
 de picior omenesc, dar e lungă de doi coți.

Așa se înfățișează această urmă. Să mă întorc acum la firul
 povestirii pe care mă pregăteam de la început să-l depăn³³².

În timp ce Darius se pregătea împotriva sciților și trimitea în 83
 toate părțile soli cu poruncă - pentru unii să-i adune pedestrime,
 pentru alții, să-i pregătească corăbiile, iar pentru alții, să lege
 printre-un pod Bosforul tracic - Artabanos, fiul lui Hystaspes și